

Hij heeft gewerkt in de periode, toen Ned. Indië ondanks voorbijtrekkende inzinkingen van economische aard een bijna koortsachtige ontwikkeling op velerlei gebied te zien gaf. Hij is toen erin geslaagd het Instituut voor Plantenziekten groot te maken, gesteund door een zo scherpzinnig medewerker als wijlen Dr VAN DER GOOT en door een uitstekende staf van Europees en Indonesisch personeel. Zijn Instituut had wereldnaam gekregen en was misschien enig in de tropen. Meermalen hebben er buitenlandse onderzoekers langere of kortere tijd vertoefd om zich aan speciale onderzoekingen te wijden. Dat hij zoveel heeft bereikt moge voor hem, de selfmade man en autodidact, een grote voldoening geweest zijn. Hij heeft gewoekerd met de talenten, die hij van nature heeft mede gekregen. Voor zijn talrijke vrienden, collega's en medewerkers is dit een reden tot blijvende waardering. Allen zullen hem in ere houden.

Leefmans als docent

door

G. BARENDRECHT

Amsterdam

In 1937 werd LEEFMANS aan de Universiteit van Amsterdam lector in de „Entomologie toegepast op de Landbouw” en betrad daarmee een voor hem geheel nieuw arbeidsveld. Weliswaar had hij zich in zijn Indische loopbaan reeds bezig moeten houden met de scholing van zijn jongere medewerkers in de practijk van de Landbouwentomologie, maar nu kreeg hij deze wetenschap, waarvan hij zelf een der bouwers was geweest, te doceren als vak, dat een onderdeel vormde van de biologenopleiding zelf. Van de aanvang af stond voor hem vast, dat dit in de eerste plaats behoorde te geschieden door hen te laten deelnemen aan het onderzoek, waarbij hij een zo nauw mogelijk contact met de practijk van het grootste belang achtte. Hiermede kreeg zijn vak al dadelijk een aparte plaats onder de takken van wetenschap, waarmee de student in de Biologie te maken heeft. De intensiteit, waarmee hij dit gedeelte van zijn taak uitvoerde, had tot gevolg, dat zijn leerlingen vrijwel van het begin af zijn medewerkers werden en deel gingen nemen aan de vernieuwing van het toegepast entomologisch werk in Nederland, die voor zo'n groot gedeelte zijn stempel draagt. Te beschrijven hoe hij aan dit werk al zijn krachten, en soms meer dan dat, gaf, hoe hij altijd opkwam voor de maatschappelijke belangen van zijn leerlingen-medewerkers, en hen steeds met raad en daad terzijde stond, moet ik aan hen overlaten, die dit alles zelf hebben ondervonden.

Vormde dit deel van zijn taak eigenlijk een vervolg van zijn vroegere werkzaamheid, het tweede deel, het geven van colleges, was geheel nieuw voor hem. Wij hebben hierover in die eerste jaren menig gesprek gehad, want er was één probleem, dat hem hierbij zwaar op het hart lag en wel dit: wat moet dat nu met de studenten, die een tweejarig college beginnen te lopen bij het begin van de tweede helft? Hij vreesde maar, dat hij die tekort zou doen en keer op keer heb ik dan ook meegemaakt, hoe voor één of twee nieuwelingen een voor hem ongetwijfeld zeer vervelende recapitulatie werd gegeven van hetgeen in het vorige jaar was behandeld. Ik trachtte hem hier steeds van te weerhouden, uitgaande van de voor de meer algemene takken van wetenschap geldende regel, dat volledig-

heid geen zin heeft en de methode en gedachtengang wel aan een onderdeel kunnen worden gedemonstreerd, maar op dit punt wilde hij van geen wijken weten. Eerst later ben ik gaan inzien, dat hij het voor een dergelijk practisch vak, waar het „bijzondere” — dat zeer wel fundamenteel kan zijn en niet als „casuïstiek” mag worden betiteld — van meer belang is dan het „algemene”, toch bij het rechte eind had. Dat hierdoor zijn colleges wel eens overladen werden, een euvel, dat hij door sneller tempo van spreken en ruime overschrijding van de officiële drie kwartier trachtte te compenseren, was niet te vermijden. Zijn bereidheid om wat nog opheldering behoefde, of aanvulling, in nabetrachtingen met één of twee studenten door te nemen kende geen grenzen, zodat hiermede menigmaal evenveel tijd gemoeid was als met het collegè zelf.

Helaas werd het werk, dat hij zo vol enthousiasme begonnen was, jarenlang op grieveude wijze onderbroken door de Duitse overheersing. Toen hij na de oorlog zijn functie weer kon hervatten, waren er in de eerste jaren nog maar weinig oudere-jaars biologen, zodat in totaal het aantal van zijn leerlingen veel geringer is geworden dan hij door zijn toewijding en kunde had verdiend. Pas in de laatste jaren heeft hij, tussen langdurige ziekten door, nog een aantal studenten gehad, die tenslotte hun bestemming hebben gevonden in practisch entomologisch werk.

Door de duidelijke afbakening van ons beider taak was het contact, dat ik in al die jaren met LEEFMANS heb gehad, voornamelijk van persoonlijke aard, al spraken wij ook hoofdzakelijk over het vak, dat wij van zo verschillend standpunt beschouwden. En ook over de mensen, die het beoefenden. Wat daarbij vooral opviel, was de buitengewone mildheid van zijn oordeel. Ondanks zijn sterke emotionaliteit, die het hem ten enenmale onmogelijk maakte iets voor zich te houden, dat hem hinderde, heeft hij door zijn volstrekt open en eerlijke wijze van uitpraten dan ook nimmer moeilijkheden gehad, die hij niet tot een oplossing wist te brengen. Wij bewaren aan hem niet anders dan goede herinneringen.

Herinneringen aan de eerste tropische particuliere en ambtelijke jaren (1913-1924) van Dr S. Leefmans

door

C. A. BACKER

Heemstede

Het was in Mei of Juni 1913 — de juiste datum is mij ontschoten — dat ik LEEFMANS voor de eerste maal ontmoette. Zijn naam was mij toen reeds sedert enige jaren bekend uit een vlot geschreven artikel van zijn hand in het Nederlandse natuurhistorische tijdschrift *De Levende Natuur*.

Die eerste ontmoeting vond plaats in de rijke bibliotheek van het later ten dele verbrande Proefstation voor de Suikerindustrie te Pasoeroean (O.-Java), waar LEEFMANS toen vertoefde voor het verrichten van enige entomologische nasporingen in verband met de bestrijding van de dierlijke vijanden der agave-cultuur. Twee jaren te voren in Indië aangekomen, stond hij in 1913 in dienst der Handelsvereniging Amsterdam (H.V.A.), eigenaresse van talrijke cultuurondernemingen op Java en Sumatra; hij was werkzaam gesteld op de vezelonderneming Bendo Redjo op de ZW.-helling van de vulkaan Keloed (= Kloet: O.-Java).

Dit eerste onderhoud was van korte duur; geen van beiden beschikten wij toen